

УДК 904 : 393.1 (477.83) "16" (092) І. Виговський

У ПОШУКАХ ПОХОВАННЯ ГЕТЬМАНА УКРАЇНИ ІВАНА ВИГОВСЬКОГО

В. А. Рудий

Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000

В статті йдеться про останні дні життя гетьмана України Івана Виговського та його дружини Олени. Подаються відомості про пошуки поховання подружжя Виговських. Містяться дані, що ґрунтуються на архівних та археологічних матеріалах, про можливу наявність останків родини Виговських в околицях населених пунктів Йосиповичі, Бережниця, Руда на Львівщині.

Ключові слова: гетьман України Іван Виговський, поховання подружжя Виговських, Йосиповичі, Бережниця, Руда.

В Україні було багато визначних постатей, як серед культурно-освітньої, так і державно-політичної еліти. Чимало особистостей залишило значний слід в швидкоплинній течії історії країни. Багатьох героїв хвиля забуття змила в прірву часу або залишила в народній пам'яті. Лише збережені джерела духовної та матеріальної культури здатні поновити згадку про них.

Такою є історична постать полководця, дипломата, гетьмана, патріота України Івана Виговського, героя Визвольної війни українського народу, одного з творців Української гетьманської держави у середині XVII ст. Його військова, політична діяльність, як гетьмана України, з серпня 1657 р. до жовтня 1659 р. була яскравим проявом служіння своїй Вітчизні в момент найбільших розхитувань молодій державі зовнішніми ворогами. Значна кількість публікацій XIX–XXI ст. охоплює військово-політичну діяльність Івана Виговського як генерального писаря, гетьмана України, київського воєводи у 1649–1664 рр. [4; 6; 9; 10–13; 17; 20; 21; 25; 30; 33; 43–46; 51; 59].

Основним питанням, над яким ламають списи дослідники є виявлення місць поховань гетьманів України, в тому числі Івана Виговського. Серед істориків немає чіткої думки відносно захоронення Виговського. Публікації дослідників містять роздуми, гіпотези припущення про наявність могили як біля Корсуня, так і у Барі чи с. Манява (Скиті Манявському) на Івано-Франківщині, або в с. Руда на Жидачівщині, чи в околицях с. Йосиповичі на Стрийщині (Львівщина), і навіть у Луцьку [5. С. 86–91; 24. С. 85; 35. С. 9–10; 47. С. 55; 59. С. 399].

Пошуки могили Івана Виговського у XIX–XXI ст. не принесли бажаних результатів тому, що історики у дослідженнях спиралися на заповіт гетьмана, а це в більшості випадків, приводило у тупикову ситуацію.

Вивчаючи історичні та політичні події другої половини XVII ст., бачимо, що вони були не на користь Івана Виговського. На початку 1664 р. у зв'язку з

повстанням на Правобережжі проти польської шляхти склалася складна ситуація як для самого Виговського, так і для його близьких родичів. Варто зазначити, що він не міг змиритися з обмеженням прав Великого князівства руського – Української держави на сеймі 1659 р. і повною її ліквідацією за Слободищенським трактатом 1660 р. [19. С. 184–185].

Він веде активне дипломатичне листування з Кримським ханством та Османською імперією, контактує із Запоріжжям [33. С. 180–183; 34. С. 23–28]. Як слушно зазначив В. Горобець, політична діяльність екс-гетьмана завдавала “головного болю польському істеблішменту” [14. С. 320, 331]. Зв’язки Виговського все більше викликали невдоволення у польської шляхти, бо в глибині душі екс-гетьман прагнув добитися рівноправних відносин між Українською державою та Річчю Посполитою, відновити Гадяцьку угоду, отже, ставив за мету відродження цілісної української держави в межах території останніх років гетьманування Богдана Хмельницького. Всі його заходи з моменту підписання Слободищенського трактату підтверджували підозри панівної еліти Речі Посполитої, яка особливо боялася можливого українсько-турецького союзу та відновлення цілісності України-Гетьманщини.

На той час гетьманська Україна розкололася на дві частини (Правобережну та Лівобережну), кожна з яких була відповідно автономною областю у складі Росії та Речі Посполитої і мала свого гетьмана. На Правобережній Україні гетьманом у 1662–1665 рр. був Павло Тетеря, швагер Виговського. Він спершу був одружений на сестрі Виговського, а пізніше – з удовою його брата Данила, знищеного московськими військами. Незважаючи на родинні зв’язки, на те, що обидва були визначними сподвижниками Богдана Хмельницького, відносини між Виговським і Тетерею у цей період значно загострилися, як через родинні відносини (Тетеря претендував на маєтки Виговських), так і через пропольську орієнтацію правобережного гетьмана [2. С. 87; 13. С. 212, 216; 43. С. 159]. Виговський, як і більшість козацької старшини, не кажучи вже про низи, не сприймав відверто пропольської політики Тетері. Тому погляди і дії І. Виговського на початку 1664 р. в очах П. Тетері та польського полковника С. Маховського набули відтінку політичного криміналу [30. С. 56]. На початку 1664 р., коли частина козацької старшини вирішила виступити проти короля, відбувається невдалий похід Яна Казимира на Лівобережну Україну та розстріл Івана Богуна (17 лютого 1664 р.) [13. С. 207]. На Правобережжі зростала нова хвиля невдоволення проти польського засилля. Відновлення в старих формах і розмірах соціального і національного гніту викликало хвилю народних постань. Найбільшим з них було повстання, що розпочалося на Подністер’ї. Незабаром воно охопило всю Правобережну Україну і тривало протягом 1664–1665 рр. Центром його були містечка Лисянка і Ставища. Число повстанців на чолі з Степаном Сулимкою і Семеном Височаном сягло 30 тисяч чоловік. Поширенню повстання значною мірою сприяла його підтримка з боку запорожців на чолі з І. Сірком. Саме цим скористався київський воевода І. Виговський, який був у “підозрінню в забігах на булаву, не на користь Річі Посполитої” [13. С. 214; 48, спр. 1740; 53; 54].

На початку лютого 1664 р. отаман Запорізького Війська І. Сірко вирішив розпочати бойові дії. Він наказав полковнику С. Сулимкові вирушити на Лисянку. У листі Жабокліцького з Шаргорода від 20 лютого 1664 р. читаємо: “...сьогодні отримав листа від Зелінського, який стоїть там (у Лисянці) з Гоголем та блацлавським полком, пише, що у них була вістка, що у короля все йде добре”. “...И пушки войсковые у Тетери Степан Сулымко Тарговицкій по совіту Йвана Сърка из Лисянки взяли й на Ляхов войну почали”, – доповідав Косоков у Москву, довідавшись про справжні дії Сірка [33. С. 194; 34. С. 30–31]. Зв’язок із повстанцями активно підтримував київський воєвода Іван Виговський [13. С. 208–211; 30. С. 56; 33. С. 187–195; 50. С. 227; 56. С. 1892].

Виговський, перебуваючи в цей час у Фастові, “щоб мати віру в Ляхів”, скликав на сеймик київську шляхту і, за словами Костомарова, “уздавав, що козацькі бунти його не цікавлять, та що він ні во що не мішається”. Але до Фастова прибуває Тетеря з військом. Між заскоченим зненацька Виговським та Тетерею відбулася серйозна розмова, але за допомогою осіб, у котрих Виговський ще “мав віру”, вони дійшли згоди. “Виговський мав їх там запевнити в своїй вірності до короля і пообіцяв Тетері зректися від своїх планів, бо щось задумував почати”, – записує свідок тих подій [13. С. 212; 22. С. 26; 33. С. 196].

Внаслідок цієї “конвенції” і з’явився універсал Виговського до “Війська Запорозького” від 1 березня 1664 р., виданий у Фастові. У ньому зазначалось: “...дійшло до мого відому, що від ваших милостей загорілася пожежа міжособної війни... в інших містах, та ніби цей вогонь спалахнув від могого імені, що я, бажаючи досягнути гетьманського сану у ваших милостей шукав його в кровопролитті...” Ці звинувачення Виговський категорично заперечує. Адже, продовжує він далі, всім відоме його добровільне зречення гетьманства, просить народ заспокоїтися, закінчуючи універсал словами надії, що невдовзі буде вибраний новий гетьман, бо “його милость п. гетьман не дуже заохочений цим станом, як зрозумів я з розмови його зі мною, і є не від того, на коли ви виберете собі другого гетьмана” [13. С. 212; 22. С. 26]. Отже, своїм швидким маршем до Фастова Тетеря досягнув своєї мети: “Діставши в свої руки пожадану жертву, не випустив уже Тетеря й більше. Мусів воєвода зі своєю дружиною злучитися з військом, інакше кажу, дістався під гоноровий надзир” [13. С. 212; 33. С. 197; 34. С. 32].

П. Тетеря, С. Маховський та І. Виговський із Фастова вирушили до Білої Церкви, обложеної військом С. Сулимки. Армія Тетері налічувала 10–12 тисяч осіб. Війська підійшли до Білої Церкви в той момент, коли Сулимка мав намір розпочати штурм. Німецьке джерело повідомляє: “...повстанці не чекали їхнього прибуття і як тільки побачили передові частини, злякалися й розгубилися. Коли ті, що були в місті, побачили це, то також зробили випад, та в цей час підійшла також армія, кинулася на повстанців з усіх боків і швидко змусила їх втікати. Піхота була порубана, кіннота взяла напрям на Лисянку, а тому, що й там не почувала себе безпечно, то з кількома гарматами пішла далі на Остовку, чотири милі далі, бо її (кінноти) два вище згадані провідники (Сулимко та Височан) також там перебували. Під Білою Церквою “захоплено 15 тис. чоловік до полону...” [33. С. 197].

Таким чином, військо С. Сулимки було вщент розбите. Розгромивши війська повсталих, С. Маховський попереду з кіннотою, а за ним П. Тетеря з І. Виговським вирушили на Лисянку. Рештки повстанської кінноти навіть не намагалися захищати Лисянку, а відступили на Остовку. Маховський перший увірвався в Лисянку, захопивши по дорозі до полону сулимкових старшин – полковника піхоти Рябуху, наказного гетьмана Тисенка та обозного Соломку. Є відомості про зізнання цих полонених від 15 березня” [13. С. 212; 33. С. 197; 34. С. 32]. Одразу за Маховським до Лисянки увійшли з цілою армією Тетеря з Виговським. По дорозі Тетеря захопив посланців до Виговського з боку повсталих, в тому числі, свого колишнього секретаря, який мав таємні листи від митрополита Тукальського до Виговського. Дослідник О. Переяславський, подає такі відомості: “Пана Тетері бувший секретар, що перебував якийсь час при Тукальському, був якраз захоплений по дорозі з листами, які значилися на ім’я Виговського... У цих листах, які були знайдені при ньому, значилося багато пунктів задуманої зради...” З допитів посланців та полонених сулимкових старшин, за цим джерелом, “Тетеря та Маховський довідалися про велику та зрадливу змову. Багато полонених козаків показали, а крім цього все це було підтвержене певними документами, що Виговський, київський воєвода, мав багато таємних зносин з Сулимкою та Височаном, як і з самими татарами. Ці зносини були спрямовані проти короля, на це повстання козаків він покладав великі надії. Тому гетьман Тетеря наказав зараз же під Лисянкою заарештувати його” [13. С. 212–213; 48. С. 212].

Іван Сірко, як про це він повідомляв у листах Виговського, поспішав київському воєводі на допомогу. На Уманщині він довідується про цілковиту поразку Сулимки та арешт Виговського і відмовляється від задуманого наміру [13. С. 212–213].

10 березня П. Тетеря та С. Маховський із заарештованим Виговським вирушає до Вільхівця з метою врятувати польське військо у Чигирині, оточене повстанцями. 12 березня з табору біля річки Вільхivecь Тетеря надсилає листа до коронного канцлера, в якому пише: “Як би пророчеським духом відчувало серце Вашої милости... якусь приховану злобу отця Тукальського. Я же переконався в ній за посередництвом деяких осіб самими певними письмевними доказами (листами колишнього секретаря). Безбожні заміри несамовитих ледве не привели нас вірних слуг його королівської милости до загублення (з біллю в серці мушу сказати) цієї сторони Дніпра.

Р. S. Я цілком певно говорю, що Ваша Милість пророчеським духом передбачав, яке нам буде утішення від отця Тукальського. Все, що не робиться злого, все то його діло та ще одної особи (Виговського); на це у нас в руках письмевні докази. Бога ради, прошу підкріплення, бо цей вогонь так розгорівся, що певне вже тепер дійшов до самої Волині...” [33. С. 198; 48. С. 211].

І дійсно події розвивалися швидко і набули загрозливого характеру для Тетері. Так, Тетеря одержує повідомлення про те, що татари вимагають “негайного звільнення Виговського”. О. Переяславський сповіщає: “...коли він (Тетеря) дістав вістку, що татари вимагають його (Виговського) негайного звільнення, то поставив його перед військовим судом в присутності ген. майора Врангеля та

вищезгаданого полковника Маховського. Суд присудив його до смерти, аби тим попередити намір татар, та через звільнення такого чоловіка запобігти ще більше нещастя. Тому дня 16 березня біля Вільхівця, за вісім миль від Корсуня, він був розстріляний і лишив по собі, як і його земляк, вищезгаданий генерал Богун, після тої доброї служби, яку він виявив королю, неприємний спогад, що зрештою став зрадником. Хоча дехто й припускав, що ніби його великий авторитет серед усіх козаків, також його особливо чудове воєводство, як і велика заможність (що здається приваблювало П. Тетерю) не менше спричинилося до його хуткої смерті” [48. С. 214].

Таким чином, 15 березня 1664 р. С. Маховський та П. Тетеря, спираючись на перехоплені листи до Виговського та свідчення полонених старшин і послів, винесли смертельний вирок, який мав бути виконаний у найближчі дні. Важливим є також визнання ватажка Сулимки, взятого в полон після смерті Виговського, коли повстання було придушене. На допиті Сулимка письмово показав, що “мотором всіх нинішніх бунтів в Україні був небіжчик пан Виговський” [3. Арк. 533; 13. С. 212–213].

Київський воєвода, відчуваючи близьку смерть, в ніч з 15 на 16 березня пише заповіт. Написавши тестамент, екс-гетьман України навколішках з молитовником читав молитви. Згідно з Чернігівським літописом, коли прийшли жовніри, щоб розстріляти гетьмана, він якраз “серед кімнати клякнувши читав акафіст до Пресвятої Богородиці, і не давши йому висповідатись та запричаститись відправили на смерть” [8. С. 116–123; 22. С. 30; 27. С. 186; 28. С. 95; 48; 49. С. 29–30; 56. С. 83–88]. І далі за літописом, коли його дружина Олена Стеткевич дізналася про страту чоловіка, то померла на місці від розриву серця, залишивши сина свого ще невеликого. Також Чернігівський літопис повідомляє: “Похований у Великім Скиті з жінкою своєю Стеткевичівною” [47. С. 55; 49. С. 29–30].

Однак це джерело, віддалене від земель Галичини, не зовсім вірно передає перебіг подій та місце поховання київського воєводи. Дружина І. Виговського померла пізніше через кілька місяців після страти гетьмана, тому мала змогу зайнятися похороном чоловіка, про що йтиметься нижче.

Знаковим є, що київський воєвода перед смертю читав молитовник. Варто зауважити, що на його життєвий духовний світогляд значний вплив мала тітка Олександра – ігуменя Свято-Михайлівського жіночого монастиря, яка не набагато була старша від племінника, і активно спілкувалася з Виговським у 1657–1664 рр. Він часто дослухався її мудрих порад. Тому закономірним був виважений спокій, з яким воєвода прийняв суворий і несправедливий вирок своїх ворогів, читаючи перед смертю акафіст до Пресвятої Богородиці.

Про самосуд І. Виговський у своєму передсмертному заповіті писав так: “Без ніякого явного доказу, не давши мені оправдатися... п. Маховський, полковник його королівської милості, з деякими панами дорадниками своїми, взяв мене наперед на присягу, потім, на сумління своє, що не мали мені робити ніякої кривди, – наперед під сторожею кілька днів тримали, обіцяючи відіслати мене до суду короля Речі Посполитої, знову не дали мені оправдатися, за якісь хлопські байки зробили мене винуватим і на смерть без суду і права шляхетсько-

го віддали...” У заповіті І. Виговський так розпоряджається про свій похорон: “Тіло моє по християнському звичаю поховати, котре має лежати у Скиті Великім, у склепі мурованім, в церкві Воздвиження Чесного Хреста. До того ж монастиря ігуменові і братії за відслуження сорокоусту і соборних парастасів за відпущення моїх гріхів записую дві тисячі золотих, щоби ся сума за чотири роки з містечка мого Руди, по п’ятсот золотих на кожний рік, була віддана. А тепер на поховання тіла мого грішного двісті золотих і сто талярів твердих дошафования дружині моїй даю, пану Константину, рідному моєму (братови), пану Теодорові Романовичу Виговському. Їх же прошу, щоби доглянули того, щоби се все тому монастиреві було віддано і тіло моє грішне похоронене в ньому” [8. С. 116–123; 58. S. 43–44].

Про місце, де поховано тіло І. Виговського, як вказувалося вище, є кілька версій у різних джерелах, але всі повідомлення неповні.

Так, щодо Великого Скиту з церквою Воздвиження Чесного Хреста, в якому І. Виговський бажав бути похованим, то деякі дослідники вказують, на загально відомий Манявський скит, монастир біля с. Маняви (нині Богородчанського р-ну Івано-Франківської обл.), що був заснований разом з церквою Воздвиження Чесного Хреста 1612 р., і в часи Виговського був одним з найбільших монастирів у Галичині [15. С. 124–125; 23. С. 84; 33. С. 198–199; 47. С. 55]. Але поховати Виговського у Манявському скиті родичі не змогли тому, що після розстрілу воєводи активізувалися його вороги (в тому числі гетьман Правобережної України П. Тетеря), які прагнули відібрати маєтки экс-гетьмана України. Про це свідчать такі події. Після смерті тіло київського воєводи слуги поховали біля Вільхівця.

Коли звістка про розстріл дійшла до жінки Виговського у м. Бар, то вагітна дружина Олена, боячись наруги з боку Тетері та Маховського, переховується в околицях міста і таємно з двоюрідним братом Юрієм перебирається у маєткове містечко Руда в Галичину, викуплене Виговським 1660 р. у Даниловичів [26. С. 6–9; 55. S. 7; 59. S. 399–400]. Але все ж Маховський, за словами мемуариста М. Ємйоловського, дозволяє Юрію Стеткевичу, перевезти тіло воєводи до Руди. Інші маєтності Виговського (міста Бар та Любомль) були даровані королем після підписання Гадяцької угоди, і зі зрозумілих причин – страху родичів, не розглядалися надійним притулком для останніх.

У квітні 1664 р. тіло экс-гетьмана перевозиться до маєтку в Руду. В цей же час дружина Олена присутня при перепохованні тіла чоловіка біля Руди в Юсипчицькому монастирі Вознесення Господнього (тепер урочище Бучина с. Йосиповичі Стрийського р-ну Львівської обл.), про що свідчить заповіт останньої [7. С. 39–40; 18. С. 327–330; 36. С. 480].

Якраз із заповіту Олени Виговської видно, що вона через хворобу, страх та нервовий стрес не виконала волі свого чоловіка і не поховала його в церкві Воздвиження Чесного Хреста у Манявському Скиті, а зложила тіло мужа в іншому Скиті – біля Руди Гніздичівської (Жидачівщина) у околицях с. Юсипчиці, у церкві такої ж назви. Таке повідомлення підтверджує М. Ємйоловський, який згадує, що полковник С. Маховський “приказав відіслати тіло зі слугами і сплендором до

жінки в Руду під Стрий..., щоб його там як Русина по руськи було поховано” [57. S. 187].

Після смерті Івана Виговського розпочалася боротьба між шляхтою за оволодіння його маєтками (Баром, Любомлем та Рудою). Українська шляхта на чолі з П. Тетерею активно прагнула відторгнення хоча б володінь, наданих королем. У цю боротьбу також втягають королеву Польщі Марію-Людвігу, через яку шляхта намагалася вплинути на короля. 16 травня 1664 р. Ян Казимир відписував дружині з Вільна, що зможе полагодити її прохання, якщо сейм визнає Виговського ворогом Польщі [52. S. 396].

Значне нервове напруження вкрай підірвало здоров'я вагітної Олени. Трагічні події прискорили передчасні пологи на початку липня, які закінчилися смертю дитини та Олени. Будучи смертельно хворою Олена продиктувала заповіт, в якому просила поховати себе “поряд з дорогим чоловіком”, наголошуючи, як і у тестаменті І. Виговського, що кошти на поховання її тіла мають взяти з маєтностей Руди [18. С. 327]. 5 липня 1664 р. О. Виговська померла, не залишивши по собі потомства. Малолітній Євстахій (1653 року народження) від першого шлюбу Виговського із Оленою Яблонською перебував у цей час в сім'ї діда у Києві [43. С. 163–164].

Зрозуміло, не всі вірили у зраду Виговського. І тому сейм вимагав провести детальне розслідування щодо звинувачень київського воєводи. Зокрема, таку інструкцію дала своїм послам до Варшави 15 жовтня 1664 р. галицька шляхта на Вишнянському сеймику. В ній вказувалося: “Домагатися, щоб король призначив комісію і, якщо вона докаже, що Виговський був зрадником Речі Посполитої, то маєтки його конфіскувати” [52. S. 396; 55. S. 7]. Але провини Івана Виговського не було до кінця встановлено і згадані вище міста з навколишніми селами за допомогою брата Костянтина Виговського були підтверджені у власність сина екс-гетьмана Євстахія, і “аби хто в нього, сироти, не відібрав його дідицтво” [1. С. 557; 14. С. 438; 16. С. 163; 17. С. 31; 29. С. 155].

Спроби розшукати поховання Виговських у Манявському Скиті та на території Юсипчицького скиту Вознесення Господнього, починаючи від археолога Ярослава Пастернака (1935 р.), були безуспішними [30. С. 57]. Можна припустити, що після закриття Скиту в околицях Юсипчиць у 1762 р. останки Виговських були перенесені [32. Арк. 519]. Дослідник Ю. Мищик вказує, що монастир у Йосиповичах перестав існувати у 1785 р. [30. С. 57; 31. С. 136]. Варто зазначити, що й після закриття монастиря у 1744 р. тут проводилися служби Божі священиками з Юсипчицької церкви Воздвиження Чесного Хреста аж до 1762 р. Лише тоді візитатор М. Шадурський заборонив відправи в монастирській церкві [32. Арк. 514].

Дослідження території Скиту в околицях с. Йосиповичі детально проведено експедицією Львівського національного університету імені Івана Франка протягом 1999-2002 рр. В даний час на дворищі середньовічного монастиря поставлено пам'ятний хрест та збудовано каплицю (рис. 1). Матеріали археологічних досліджень свідчать, що останки Івана та Олени Виговських, якщо й були у Скиті Вознесення Господнього в околицях Йосипович, то в часи

татарських набігів (1675-1676 рр.), або в період закриття монастиря (перша половина XVIII ст.) могли бути перенесені з відома нащадків Івана Виговського у крипту під одну з церков у найближчі села маєтку родини Виговських [7. С. 45–50; 19. С. 196]. Так, церква Воздвиження Чесного Хреста в с. Йосиповичі (рис. 2–3) збудована 1712 р., як за кошти громади, так і за фундацією невістки Івана Виговського [7. С. 40; 32. Арк. 519]. Церква Різдва Пресвятої Богородиці у с. Бережниця (Жидачівщина) почала функціонувати з 1727 р. (рис. 4), а церква Різдва Пречистої Діви Марії в м. Руда (рис. 5) відбудована 1744 р. коштом внука київського воєводи Костянтином Виговським [26. С. 17; 32. Арк. 514]. Варто згадати, що за актом візитації від 26 вересня 1740 р. попередня споруда церкви була занедбана [26. С. 17; 32. Арк. 404].

Метою археологічних досліджень 1999–2002 рр. було вивчення, в першу чергу, території середньовічного монастиря в околицях с. Йосиповичі (ур. Бучина), а також обстеження місця в селі, де знаходилась церква Воздвиження Чесного Хреста [37. С. 291–304; 38. С. 20–22; 41. С. 60–66]. У 2003–2007 рр. досліджувалася територія в с. Руда Жидачівського р-ну Львівської обл., на якій була садиба Виговських у 1660–1773 рр. [26. С. 6–9; 55. S. 7].

За час археологічних розкопок отримано такі результати: встановлено розміри Йосиповицького середньовічного монастиря, виявлено низку артефактів XVII–XVIII ст., які свідчать про функціонування сакральної пам'ятки [37. С. 291–304; 38. С. 20–22; 41. С. 60–66]. З архівних джерел вдалося в'яснити, що монастир функціонував під назвою Вознесення Господнього, а парохіяльна церква у с. Йосиповичі - Воздвиження Чесного Хреста [7. С. 40; 32. Арк. 519]. Явних слідів поховання на місці цих двох сакральних пам'яток виявити не вдалося. На території садиби Виговських у с. Руда, як вказувалося вище, проведено окремі дослідження (рис. 6–7), які ще не розкривають повною мірою всіх поставлених завдань [39. С. 51–55; 40. С. 56–59; 41. С. 60–66; 42. С. 217–227].

У найближчі роки проводитимуться обстеження території під церквою Різдва Пресвятої Богородиці в с. Бережниця, після того як сакральна споруда буде перенесена на подвір'я музею гетьмана України Івана Виговського у с. Руда. Також потрібно з'ясувати де у XVIII-XIX ст. була церква Різдва Пречистої Діви Марії у с. Руда, на території якої могли міститися останки Виговських.

Отже, пошуки могили Виговських тривають. Можна з певністю сказати, що останки гетьмана та його дружини поховані в маєтку Виговських на Галичині, а саме в одному із трьох сіл - Йосиповичі, Бережниця або Руда. У зв'язку, з цим відпадають такі пункти поховання подружжя Виговських, як околиці Корсуня, Бар, Скит Манявський та Луцьк.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России. – СПб., 1872. – Т. 3.
2. Андрусак М. Історія козаччини. – Мюнхен, 1946.
3. Бібліотека Чарторийських у Кракові. Відділ Рукописів. – № 402.

4. *Будзиновський В.* Гадяцькі постуляти і гетьман І. Виговський. – Львів, 1907.
5. *Будзиновський В.* Наші гетьмани. – Львів, 1907.
6. *Бульвінський А.* Дипломатичні зносини України в період гетьманування Івана Виговського (серпень 1657–серпень 1659 рр.) // УДЖ. – 2005. – № 1. – С. 125–138.
7. *Ващишин М.* Йосиповичі – село з маєтку Івана Виговського. – Стрий, 2002.
8. *Выговский Иванъ.* Тестаментъ // Архивъ Юго-Западной России. – 1908. – Т. II. – Ч. VIII. – С. 116–123.
9. *Востоков А.* Судьба Выговских и Йвана Нечая // Киевская старина. – 1890. – Т. 24. – С. 35–46.
10. *Герасимчук В.* Виговський і Юрій Хмельницький // ЗНТШ. – 1904. – Т. 59. – С. 1–40; Т. 60. – С. 41–70.
11. *Герасимчук В.* Виговщина і Гадяцький трактат // ЗНТШ. – 1909. – Т. 87. – С. 5–36; Т. 89. – С. 46–90.
12. *Герасимчук В.* Чуднівська кампанія 1660 р. // ЗНТШ. – 1912. – Т. 110. – С. 31–54; Т. 111. – С. 53–58; Т. 113. – С. 44–68; Т. 114. – С. 57–80; Т. 116. – С. 40–68.
13. *Герасимчук В.* Смерть Івана Виговського // Ювілейний збірник на пошану М. Грушевського. – К., 1928. – Т. I. – С. 205–216.
14. *Горобець В.* Еліта козацької України в пошуках політичної легітимації: стосунки з Москвою та Варшавою, 1654–1665. – К., 2001.
15. *Грабовецький В.* До могили українських гетьманів // Дзвін. – 1990. – № 11. – С. 124–137.
16. *Грінченко Б.* Іван Виговський: його життя і діла. – Черкаси, 1917.
17. Заповіт Олени Виговської (Стеткевич), дружини Київського воеводи Івана Виговського (без означення місця, дня і місяця) 1664 р. Опубліковано Українським науковим Тов-вом у Києві. Т. XV. – С. 16–19 // *Пасічник М.* Гетьман України Іван Виговський. Документи і матеріали. – № 73. – С. 327–330.
18. *Зашильняк Л., Крикун М.* Історія Польщі. – Львів, 2002.
19. *Костомаров М.* Гетьманованє Івана Выговского и Юрія Хмельницкого. – Тернополь, 1891.
20. *Костомаров М.* Гетьманованє Брюховецкого. – Тернополь, 1892.
21. *Кревецький І.* Український некрополь // Стара Україна. – 1924. – С. 84–87.
22. *Крип'якевич І.* Могила Івана Виговського // Стара Україна. – 1924. – С. 85–89.
23. *Кулиш П.* Выговщина. – Спб., 1901.
24. *Лаба В.* Історія села Руда. – Львів, 1996.
25. *Летопись Григорія Грабянки.* – К., 1854.
26. *Літопис Самовидця / За ред. Я. Дзири.* – К., 1971.
27. *Мицик Ю.* Гетьман Іван Виговський. – К., 2004.
28. Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького. Відділ рукописів. Рукопис латинський - 22.
29. *Пасічник М.* Гетьман України Іван Виговський. – Львів, 2006.
30. *Пасічник М.* Зовнішньо-політична діяльність гетьмана України Івана Виговського у стосунках з Росією та Кримом // Іван Виговський. Зб. ст. наук. конф-ї, присвяченої чотирьохсотим роковинам від народження гетьмана війська Запорізького Івана Виговського. – Львів, 2006. – С. 23–28.
31. *Пишк В.* До питання про можливий час народження гетьмана України Івана Виговського та маловідомі матеріали до його біографічних студій // Іван Виговський. Зб. ст. наук. конф-ї, присвяченої чотирьохсотим роковинам від народження гетьмана війська Запорізького Івана Виговського. – Львів, 2006. – С. 9–10.

32. *Ролле Й.* Жінки при Чигиринському дворі в другій половині XVII ст. /Пер. В. Лукача // Зоря. – 1896. – Р. 17. – С. 480–487.
33. *Рудий В.* Пізньосередньовічний монастир біля с. Йосиповичі на Стрийщині // АДЛУ. – 2002. – Вип. 5. – С. 291–304.
34. *Рудий В., Касюхнич В., Вітвицька Г.* Археологічні дослідження НДЛ-81 Львівського університету на Стрийщині в 2000–2001 роках // АДЛУ. – 2003. – Вип. 6. – С. 16–37.
35. *Рудий В.* З історії маєтку Виговських на Галичині // Іван Виговський. Зб. ст. наук. конф-ї, присвяченої чотирьохсотим роковинам від народження гетьмана війська Запорізького Івана Виговського. – Львів, 2006. – С. 51–55.
36. *Рудий В.* Археологічні дослідження на території садиби Виговських у с. Руда // Іван Виговський. Зб. ст. наук. конф-ї, присвяченої чотирьохсотим роковинам від народження гетьмана війська Запорізького Івана Виговського. – Львів, 2006. – С. 56–59.
37. *Рудий В.* Скляні вироби з маєтку Виговських // Іван Виговський. Зб. ст. наук. конф-ї, присвяченої чотирьохсотим роковинам від народження гетьмана війська Запорізького Івана Виговського. – Львів, 2006. – С. 60–66.
38. *Рудий В.* Пошуки місця поховання гетьмана Івана Виговського на Львівщині (За археологічними дослідженнями) // АДЛУ. – 2007. – Вип. 10. – С. 217–227.
39. *Сенютович-Бережний В.* Рід і родина Виговських (Історично родовідна розвідка) // Український історик. – 1970. – Рік 7. – Ч. 1–3 (25–27). – С. 149–167.
40. *Скрипник І.* Легенда про гетьмана. – Івано-Франківськ, 1997.
41. *Соловьев С. М.* Гетьман Выговский // Отечественные записки. – 1859. – Т. СХХVII. – II. – С. 38–44.
42. *Труш І.* Повість про гетьмана Виговського // Літературна Україна – 2003. – 30 жовтня. – № 37–38 (5030–5031).
43. *Целевич Ю.* Історія Скиту Манявського. – Львів, 1887.
44. ЦДІАУ у м. Львові, ф. 309. оп. 1, спр. 1740.
45. *Переяславський О.* До історії війн Руїни. Рукопис. – Львів, 1936.
46. Черниговская летопись. Южнорусскія летописи / Открытые и изданные Н. Белозерским. – К., 1856. – Т. 1.
47. *Яворницький Д. І.* Історія запорізьких козаків: У 3 т. /Пер. з рос. І. І. Сварника – Львів, 1991. – Т. II.
48. *Яковлева Т.* Гетьманщина в другій половині 50-х років XVII століття. Причини і початок Руїни. – К., 1998.
49. Akta grodzkie i ziemskie z czasow Rzeczypospolitej Polskiej. – Lwow, 1911. – Т. 21.
50. *Bakowa J.* Szlachta wojewodstwa krakowskiego wobec opozycji Yezzego Lubomirskiego w latach 1661-1667. – Warszawa; Krakow, 1974.
51. *Czaplinski W.* Opozycja wielkopolska po krwawym potopie (1660-1668). – Krakow, 1930.
52. *Dąbkowski P.* Z przeszłości Rudy i Kochawiny // Odbitka z “Księgi pamiątkowej 50-lecia gimnazjum IV im. Jana Długosza we Lwowie”. – Lwow, 1928. – S. 3–7.
53. Latopisiec albo Kroniczka Joachima Jerlicza. – Warszawa, 1853. – Т. II.
54. Pamiętniki Mykotaja Jemiolowskiego. – Lwow, 1850.
55. Pobog Gorski w Powiat Mohylowski. – Krakow, 1902.
56. *Prohaska A.* Wyhowski twórca Unii Hadiackiej i jego rodzina // Przewodnik naukowy i literacki. – Lwow, 1920. – Т. XLVI.

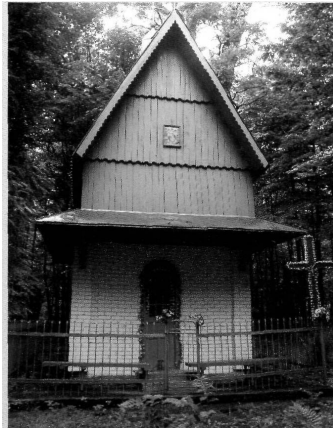

Рис. 1. Каплиця на території Скиту
в с. Йосиповичі.

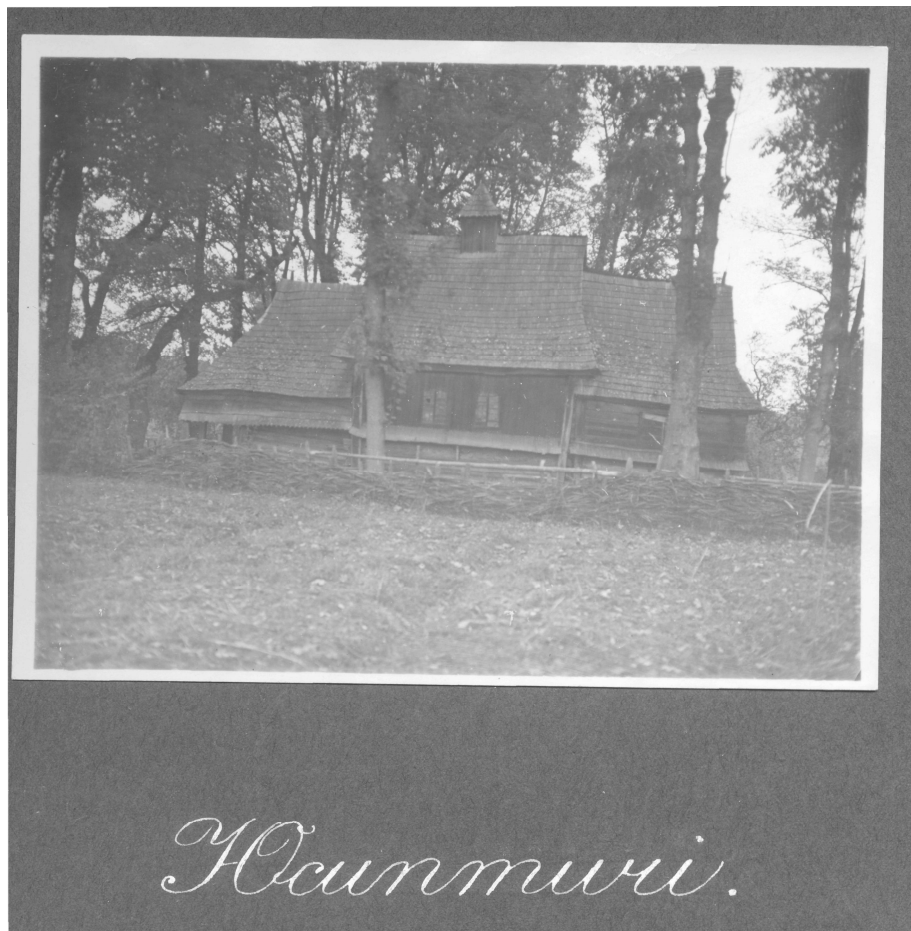

Рис. 2. Церква Воздвиження Чесного Хреста в с. Йосиповичі.

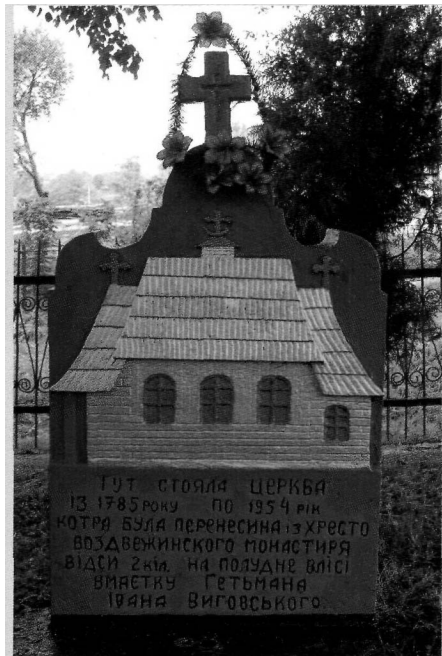

Рис. 3. Пам'ятний знак на місці церкви Воздвиження Чесного Хреста в с. Йосиповичі.

Рис. 4. Церква Різдва Пресвятої Богородиці в с. Бережниця на Жидачівщині.

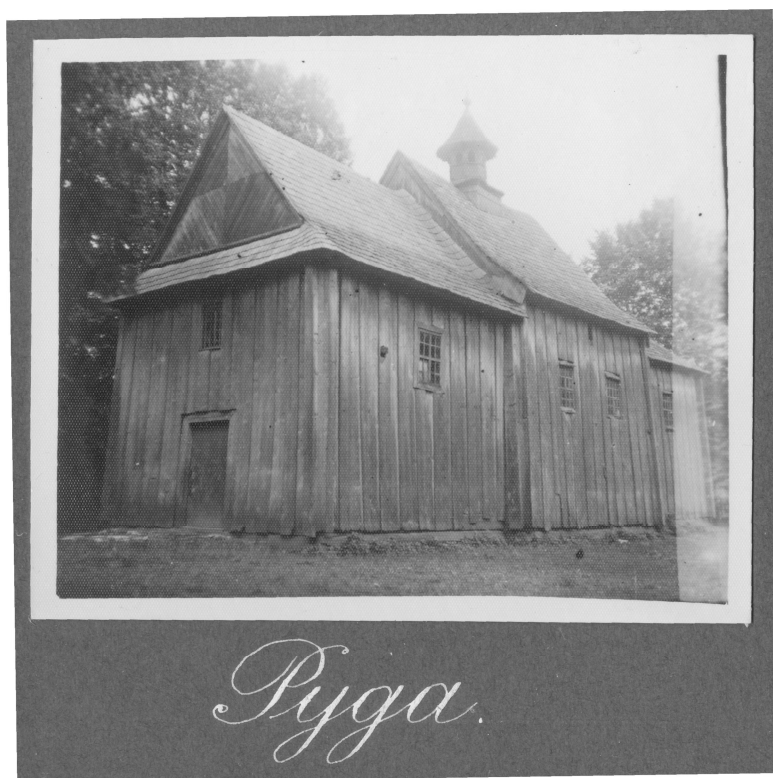

Рис. 5. Церква Різдва Пречистої Діви Марії в м. Руда.

Рис. 6. Археологічні дослідження на території садиби Виговських в с. Руда.

Рис. 7. Археологічні дослідження на території садиби Виговських в с. Руда.

IN SEARCH OF THE GRAVE OF UKRAINIAN HETMAN IVAN VYHOVSKY

V. Rudyj

*Ivan Franko National University of Lviv
Universytetska str., 1, Lviv, 79000*

The author of this article describes the last days of Hetman Ivan Vyhovsky and his wife Olena. On can find here some data concerning the search Vyhovsky's grave. The author based his article on archives and archaeological research which give us the information that Hetman Vyhovsky and his wife were buried in the neighborhood of villages Josypovychi, Berezhnysia and Ruda in Lviv region.

Key words: of Ukrainian Hetman Ivan Vyhovsky, the search of the graves of Vyhovsky family, of villages Josypovychi, Berezhnysia and Ruda.

В ПОИСКАХ ЗАХОРОНЕНИЯ ГЕТМАНА УКРАИНЫ ИВАНА ВЫГОВСКОГО

В. А. Рудый

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
ул. Университетская, 1, г. Львов, 79000*

В статье идет речь о последних днях жизни гетмана Украины Ивана Выговского и его жены Елены. Подаются сведения о поисках захоронения супругов Выговских. Содержатся архивные и археологические данные о возможном наличии останков семьи Выговских в окрестностях населенных пунктов Йосиповичи, Бережница, Руда на Львовщине.

Ключевые слова: гетман Украины Иван Выговский, захоронение супругов Выговских, Йосиповичи, Бережница, Руда.

*Стаття надійшла до редколегії 16.02.2009
Прийнята до друку 28. 03. 2009*